

SANJA VULIĆ, ZAGREB

O NEKIM ČAKAVSKIM IMENIMA BLAGDANA¹

Da bi se dobila prava slika o čestotnosti i rasprostranjenosti pojedinih imena blagdana (hrematonima) na čakavskome govornome području, trebalo bi imati podatke iz velikoga broja mjesnih govora, i to, po mogućnosti, za imena svih postojećih blagdanskih jedinica koje se u određenoj mjestu susreću. Budući da ne raspolazem tim podacima, ovdje će biti govora samo o onim imenima za koje imam potvrdu da su u određenoj mjestu u govornoj upotrebi. Uglavnom je riječ o imenima blagdana koji su zabilježeni u do sada postojećim čakavskim dijalekatnim rječnicima dok je manji dio prikupljen iz ostalih radova o čakavskome narječju te iz mojih terenskih bilješki. Premda nepotpun, ovaj korpus pruža mogućnost da se dobije uvid koja su imena (i u kojem obliku) određenog blagdana relativno česta na čakavskome govornome području.

Od blagdana posvećenih Isusu imam podatke o čakavskim imenima slijedećih blagdana: *Božić*², *Bogojavljenje* ili *Sveta tri Kralja*,³ *Cvjetnica* ili *Nedjelja muke*, *Veliki petak*, *Uskrs* ili *Vazam*⁴, *Bijela nedjelja*, *Spasovo* ili *Uzašašće Gospodinovo*⁵, *Duhovi*, *Presveto Trojstvo* i *Tijelovo*.

¹ Ovdje će biti govora samo o imenima blagdana u Isusovu čast.

² Ime za blagdan Božića preuzeto je iz ovih radova: 1) Václav Vážný, *Čakavské nářečí v slovenskem Podunají*, Slovník Filosofický fakulty University Komenského v Bratislavě V 47 (2), Bratislava, 1972. 2) Blaž Jurišić, *Rječnik govora otoka Vrgade*, II dio, izd. Biblioteke Hrvatskoga dijalektološkoga zbornika, Zagreb 1966. 3) Stjepko Težak, *O gramatičkom rodu sanktorema u nekim čakavsko-kajkavskim govorima*, Zbornik u čast Petru Skoku, Zagreb, 1985. 4) H. P. Houtzagers, *The Čakavian Dialect of Orlec on the Island of Cres*, Amsterdam, 1985. 5) iz mojih terenskih bilješki iz Svirača na Hvaru i Trpnja na Pelješcu, dok za informacije o imenima svih blagdana u mjestu Sali na Dugom otoku zahvaljujem akademiku Božidaru Finki.

³ Podaci o imenu toga blagdana preuzeti su iz radova:

1) Mate Hraste, Petar Šimunović, Reinhold Olesch, *Čakavisch-deutsches Lexikon*, Teil 1, Köln-Wien, 1979. 2) *Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch*, Bearbeitet von Nikolaus Bencsics, Božidar Finka, Antun Šojat, Josef Vlastits, Stefan Zvonarich, Eisenstadt—Zagreb, 1982. 3) iz već spomenutog rada S. Težaka te iz mojih terenskih bilješki iz Trpnja.

⁴ O imenu toga blagdana imam najviše podataka, i to iz radova: 1) Mate Tentor, *Der čakavische Dialekt der Stadt Cres (Cherso)*, Archiv für slavische Philologie 30, Berlin, 1908. 2) Josip Hamm, Mate Hraste, Petar Guberina, *Govor otoka Suska*, Hrvatski dijalektološki zbornik, knj. 1, Zagreb, 1956. 3) Božidar Finka, Antun Šojat, *Karovački govor*, Hrvatski dijalektološki zbornik, knj. 3, Zagreb, 1973. 4) Gerhard Neweklowsky, *Die čakavische Mundart von Schandorf (Čemba) im südlichen Burgenland*, Wiener Slavistisches Jahrbuch 20, Wien, 1974. 5) Ivo Ferencica, *Trpanjski dijalekt pred sto godina i danas*, Pelješki zbornik 1, Zagreb, 1976. 6) Zvonimir Turina, Anton Šepić-Tomin, *Rječnik čakavskih izraza. Područje Bakarca i Skrljeva*, Rijeka, 1977. 7) Helene Koschat, *Die čakavische Mundart von Baumgarten im Burgenland*, Wien, 1978. 8) Gerhard Neweklowsky, *Die kroatischen*

1. Potvrde za svetkovinu Božića su ove: *Božić* (*Vr 27, Or 215, Sv*)⁶; *bò-žit'*⁷ (256); *Bòžić* (T); *Bóžić* (Oz 493)⁸ i *Božit'* (Sa). Za ime toga blagdana uvijek se u govoru rabi pučka riječ (deminutivna izvedenica sa sufiksom -ić) za razliku od nekih drugih blagdana čije se ime često preuzima iz crkvenih knjiga i, više ili manje adaptirano, udomačuje u svakodnevnome govoru. Ostala imena za ovaj blagdan kao npr. *Rođenje Kristovo, Rođenje Gospodnje, Narodjenje Isukrstovo* itd. obično ne prodiru u govorni jezik. Stoga je i u ovome čakavskome korpusu *Božić* jedino moguće ime. Navedeni primjeri pokazuju da otočki čakavski govori (ovdje orlečki, vrgadinski, svirački i saljski) zadržavaju u ovoj riječi staro mjesto akcenta na sufiksu dok je u ostalim govorima došlo do regresivnog pomaka. Stariji oblik imena toga blagdana u Salima je glasio *Božit'i*. Taj pluralni oblik upućuje na pomisao da se Božić u tom kraju nekad slavio više dana.

2. Blagdan Bogojavljenja dolazi pod slijedećim imenima: *Vodokāršća, Vodokōršč* (LB 1331); *Vodokršće, -o* (LD 1331)⁹; *Vodokršće* (T); *Tri kralji* (Oz 492) i; *Sveti tri kralji* (GH 246)¹⁰ i *Trī krālja* (Sa). Primjeri ukazuju da se ime *Vodokršće* (bilo u singularnome ili pluralnome obliku) rabi na sred-njodalmatinskim otocima i Pelješcu, što znači da ga možemo očekivati i drugdje na Jadranu. Zabilježeno je već u Belinu, Belostenčevu, Votičijinu i Stulićevu rječniku te u Vukovu s naznakom da ga po zapadnim krajevima rabe katolici ali da su ga od njih preuzeli i poneki pravoslavni (ARj, sv. 88, str. 243). Blagdan se zove *Vodokršće* stoga što je običaj da se navečer uoči ove svetkovine blagoslivlje voda. Taj je običaj ostao iz vremena kada se na taj dan slavio spomen Isusova krštenja u Jordanu. Premda se više na taj ne slavi Isusovo krštenje, ostao je u narodu naziv *Vodokršće* i običaj blagoslivljanja vode.¹¹ Danas se obično na taj dan samo slavi dolazak triju kra-

Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete, Wien, 1978. 9) Stjepko Težak, *Dokle je kaj prodro na čakavsko područje?*, Hrvatski dijalektološki zbornik, knj. 5, Zagreb, 1981. 10) Jure Dulčić, Pere Dulčić, *Rječnik bruškoga govora*, Hrvatski dijalektološki zbornik, knj. 7, sv. 2, Zagreb, 1985. 11) iz već spomenutih radova B. Jurišića i S. Težaka, iz čakavsko-njemačkoga i gradišćanskohrvatskoga rječnika te iz mojih terenskih bilješki iz Svirača i Trpnja.

⁵ O imenu blagdana Spasova raspoložem podacima iz četiri rada: 1) Božidar Finka, Slavko Pavešić, *Rad na proučavanju čakavskoga govora u Brinju i okolici*, Rasprave Instituta za jezik JAZU, knj. 1, Zagreb, 1968. 2) Božidar Finka, Antun Šojat, *Govor otoka Žirja*, Rasprave Instituta za jezik JAZU 1, Zagreb, 1968. 3) iz već spomenutoga rada Š. Težaka i terenskih bilježaka iz Svirača.

⁶ Broj iza kratice označava broj stranice u određenom radu.

⁷ Leksički materijal iz slovačkoga Podunavlja uglavnom je skupljen u Novome Selu odakle je preuzet i ovaj naziv.

⁸ Kratica Oz označuje da se radi o nazivu blagdana u ozaljskom govoru koji je zabilježen u Težakovu radu *O gramatičkom rodu sanktorema*. Primjeri iz Ozlja uzeti su stoga što ozaljski govor pripada čakavsko-kajkavskim govorima, tj. kajkavskim govorima sa čakavskom bazom.

⁹ Dvočlane oznake kojima je prvo slovo L upućuju da je riječ preuzeta iz Hraste-Šimunovičevoga Lexikona. Drugi član oznake određuje mjesto u kojem je data riječ u upotrebi. Na taj su način zabilježene geografske odrednice u samome Lexikonu. Tako npr. oznaka B znači Brusje (na Hvaru), a D Dračevica (na Braču).

¹⁰ Građa je iz ovoga rječnika uzeta zato što je gradišćanskohrvatski književni jezik baziran uglavnom na čakavskome narječju.

¹¹ Vidi: Bruno Lovrić, *Svetkovine Gospodinove u Zapadnoj i Istočnoj crkvi*, Tisak biskupijske tiskare, Đakovo, 1913, str. 67—75.

ljeva k Isusu pa je blagdan općenito poznat pod imenom *Sveta tri Kralja* ili *Tri Kralja*. Takve primjere imamo u saljskome i ozaljskome govoru te gradišćanskohrvatskome jeziku. U ozaljskome i gradišćanskohrvatskome ime je dano u pluralu: *Tri kralji* i *Sveti tri kralji*. I ovo je ime zabilježeno u Belostenčevu i Stuličevu rječniku (ARj 77,662). Danas se u katoličkim kalendarama ime *Vodokršće* više uopće ne spominje, a ime *Tri kralja* gubi prvenstvo pred imenom *Bogojavljanje*. J. Šetka¹² navodi da se ime *Bogojavljanje* nekoć kod nas rabilo, ali da je kasnije potisnuto. Vjerojatno je da se blagdan počeo slaviti pod tim imenom s obzirom da je svetkovina nastala na istoku odakle se kasnije proširila na zapad. Međutim, danas je ime *Bogojavljenje* poglavito u crkvenoj uporabi, ali ne i u govornoj praksi. Staroslavenizam *Bogojavljenje* daleko je prihvaćeniji u Pravoslavnoj crkvi, a isto tako i greizam *Epifanija*.

3. Imena za Cvjetnicu, blagdan o kojemu će sada biti riječi, jesu ova: *Cvitnica* (Vr 35, LB 106, Oz 492), *Cvitna nedilja* (Oz 492); *Cvitna nedilja*, *Macicna nedilja*, *Cvičnica*, *Nedilja muke Gospodinove* (GH 370) i *Pälmenica* (Sa). Ime toga blagdana veže se uz spomen Isusova ulaska u Jeruzalem kada je pozdravljen palminim i maslinovim grančicama. Latinsko ime *Dominica Palmarum* (Nedjelja palmi) načinjeno je zbog palminih grančica kojima je Isus dočekan. Kako se s vremenom (negdje od 10. stoljeća) uz maslinove i palmine grančice počinje na taj dan blagoslivljati cvijeće i lišće, mnogi narodi, a među njima i Hrvati, prozvali su blagdan po blagoslivljanju cvijeća *Cvjetna nedjelja* (budući da se slavi u nedjelju). Stoga ovo ime nije moglo nastati prije 10. stoljeća, a pisane potvrde imamo od 15. stoljeća u listini kralja Matije.¹³ Također je zabilježeno u Belinu i Belostenčevu rječniku (ARj 4, 873).

Primjeri pokazuju da je u čakavaca vrlo proširen oblik *Cvitnica*, izvedenica od prvog, pridjevskog dijela sintagme *Cvitna nedilja* sufiksom *-ica*. U sva tri identična primjera (iz Vrgade, Brusja i Ožlja) zadržano je staro mjesto brzog akcenta na sufiksu, a isto tako i u imenu iz gradišćanskohrvatskoga jezika koji se od ostalih razlikuje jotacijom. Iz ozaljskoga je govora također donesena i čitava sintagma *Cvitna nedilja* kao i iz gradišćanskohrvatskoga jezika. U tom jeziku također imamo i ime *Nedilja muke Gospodinove*, ali sumnjam da se taj izraz često ostvaruje u govornoj praksi s obzirom da su narodna imena blagdana obično vrlo kratka. Stoga će najvjerojatnije biti da se to ime bilježi u crkvenim kalendarima kao i kod nas. Interesantno je ime *Macicna nedilja*, također iz gradišćanskohrvatskoga jezika. Budući da gradišćanskohrvatska riječ *macica* znači 'palmina grančica' ime je najvjerojatnije nastalo po uzoru na njemačko ime *Palmsonntag* za Cvjetnicu. Međutim, ime ove nedjelje po palmama, a ne po cvijeću, poznato je i drugdje u Hrvata što se vidi iz saljske potvrde *Pälmenica*. Isto se tako u Dubrovniku kaže *Pälmänā nēdeja* (prema tal. *Dominica delle palme*, tj. lat. *Dominica Palmarum*).¹⁴ J. Šetka (str. 320) donosi podatak da se u Istri

¹² Jeronim Šetka, *Hrvatska kršćanska terminologija*, Split, 1976, str. 47.

¹³ Vidi: Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, knj. I, Zagreb, 1908—1922, str. 145.

¹⁴ U ARj zabilježen je naziv *nedilja od palmih* pod natuknicom PALMA, sv. 41, str. 591.

ova nedjelja zove *Uličnica* jer se taj dan u crkvi blagoslivljaju i grančice masline, tj. ulike.

4. Za Veliki petak imam četiri potvrde sa čakavskoga područja: *Veli Pēti* (Or 322); *Vēli Pēti* (Sa); *Vēli pētāk* (Sv) i *Vēliki pētāk* (Oz 492). U orlečkom i u saljskom govoru homoforn *pēti*, odnosno *pēti*, ima dva sadržaja: 'redni broj peti' i 'petak'. Može se pretpostaviti postojanje sintagme *peti dan* u značenju 'petak' čijom je elipsom nastao oblik *peti*.

5. O tome kako čakavci nazivaju hrematonim *Uskrs* (*Vazam*) imam slijedeće podatke: *Veženj*, g. *Vezmä* (C); *Vežën*, g. *Vezmä* (Or 392); *Vazän*, g. *Vazmä* (Su 182); *Vazäm*¹⁵; *Vazam* (GH 369); *Vāzam* i *Vūzem* (*Vuzəm*)¹⁶; *Vaz'am*¹⁷; *Vūzəm* (Oz 492); *Vāzmi*¹⁸; *Vazmi* (GH 369); *Uzmä*, g. *Ūzom* (LD 1307); *Uz̄mā*, g. *Ūzmih* (LL 1307);¹⁹ *Uzma*, g. *Uzom* (LB 1307); *Ūzmä*, g. *Ūzom* (Bru 710); *Usk̄s* (Vr 226, Sa); *Uskrs* (T), *Uskrsnūce* (T) i *Skrsenje*²⁰. U mnogim evropskim narodima ime ovoga blagdana predstavlja adaptirano latinsko ime *pascha* koje je opet izvedeno iz hebrejskoga *pesah*. Tako npr. Talijani zovu blagdan Uskrsa *Pasqua*, Francuzi *Pâque*, a Španjolci *Pascua*. Ova je činjenica najvjerojatnije rezultirala pokušajima da se hrvatski naziv *Vazam* izvede od grč. riječi *ázymos* što znači beskvasan (za vrijeme židovske Pashe jeo se beskvasni kruh). Čakavske varijante, makar i ova-ko nesustavno prikupljene, opovrgavaju takvu hipotezu u korist uvriježenoga mišljenja da je riječ *vazam* postala od *v̄z̄ym*. Tako u oba govora s otoka Cresca (creskom i orlečkom) imamo primjere $\bar{v} > e$ pa odatle *Vežën* (*Veženj*) dok na Susku, na području Bakarca i Škrljeva a također i Gradišća $\bar{v} > a$. Isto tako u govorima srednjodalmatinskih otoka imamo pojavu $v̄z̄ > uz$

¹⁵ Riječ je o imenu u Turina-Šepićevom Rječniku (str. 215), i to je ujedno jedini leksem koji označava blagdanskiju jedinicu u tom rječniku. Autori donose riječi s određenoga geografskoga područja, a ne samo jednoga mjesnoga govora pa se ne zna točno kojemu mjesnom govoru ime pripada.

¹⁶ Ovo je jedini hrematonim u Težakovu radu iz 1981. godine o kajkavskim govorima s čakavskom bazom (str. 197). Uz varijante se donose precizne geografske odrednice po kojima se vidi da se varijanta *Vāzam* govori u Ogulinu i Ribniku, a varijanta *Vūzam* (*Vūzəm*) u Hrašću, Kamanju i Ozlju (kratica *O*). Varijanta *Vāzam* još je zabilježena u Finka-Šojatovu rječniku o čakavsko-kajkavskom govoru u okolici Karlovca (str. 148). Budući da uz nju nema geografske odrednice znači da se rabi uglavnom na čitavu tom području.

¹⁷ Tako Uskrs nazivaju stanovnici mjesta Čembe (Schandorf) u Gradišću. Taj je hrematonim zabilježen u dva rada G. Neweklowskog: u radu o govoru mjesta Čembe (str. 142) i u radu o dijalektu Gradišća i graničnih područja (str. 342) gdje je imenu antepozicionirana geografska odrednica *Sch* koja označuje da je riječ uzeta iz govora Čembe.

¹⁸ Taj leksem donosi H. Koschat u svom radu o govoru u mjestu Pajngrt (Baumgarten) u Gradišću (str. 287). Budući da ova autorica uz riječi koje ne pripadaju pajngrtskom govoru obavezno donosi geografsku odrednicu, a uz ovaj hrematonim nema nikakve odrednice, znači da ju je čula u tom mjestu. Isti podatak daje i G. Neweklowsky u radu o dijalektu Gradišća i graničnih područja: *V'azmi* (str. 342). Ispred toga oblika nalazi se oznaka *B* kao geografska odrednica koja kazuje da je riječ preuzeta iz Baumgartena (Pajngrta).

¹⁹ Oznaka *LL* ukazuje da je ime zabilježeno u Hraste-Šimunovićevu Lexikonu i da se govori u mjestu Ložišća (na otoku Braču).

²⁰ Ime je zabilježio Frano Ferenc u svom rječniku trpanjskoga govora koji je tiskan u sklopu rada I. Ference o tom govoru (str. 458).

(za razliku od prethodne *vъz > vaz*) dok je u govorima koji su danas pod intenzivnim kajkavskim utjecajem obavezno *vuz*. Naziv *Vazam*, bez obzira u kojoj se od ovih varijanata ostvarivao, dolazi samo u Hrvata. Zabilježen je u Vrančićevu, Mikaljinu, Vitezovićevu, Belostenčevu, Jambrešićevu, Voltičijinu i Stulićevu rječniku (ARj 85, 635), a rabi se samo na čakavskom i kajkavskom govornom području te u Dubrovniku (ARj 83,239). Budući da se taj blagdan svetkuje više dana često se govori i u pluralu. Tako u Pajngrtu u Gradišću imam zabilježen oblik u pluralu muškog roda (*Vazmi*), a u Dračevici, Ložišćima i Brusju u pluralu srednjeg roda (*Uzma*). U Hraste-Šimunovićevu rječniku bruški je naziv zabilježen kao *Ūzma*, g. *Ūzom*, a u rječniku J. i P. Dulčića kao *Ūzmä*, g. *Ūzom* pa će vjerojatno biti da se radi o novijoj i starijoj akcenatskoj varijanti. Ime *Uzma*, g. *Uzama* govori se i u Dubrovačkom primorju (ARj 84,369).

Smatra se da ta riječ znači ponovno uzimanje mesa poslije četrdeset dana korizmenog posta²¹ pa je to svojevrsni antonim riječi *mesopust* koja označava dane koji prethode korizmi kada treba postiti, tj. odreći se mesa.²² Ovo je tumačenje vjerojatno inspirirano mađarskim imenom za Uskrs koje glasi *Húsvét*, a složeno je od elemenata *hús* 'meso' i *vesz* 'uzeti (uzimati)'.²³

Varijante naziva *Uskrs* (stsl. *вѣскръсъ*) u prikupljenom se korpusu nalaze jedino u vrgadinskom, saljskom i trpanjskom govoru. U Vrgadi se govori *Uskřs*, ali se za uskrsnu nedjelju rabi i ime *Vazmenica* (Vr 229) što je dokaz da riječ *Vazam* nije strana vrgadinskom govoru. Ime *Skrsenje* (stsl. *вѣскръсеніе*) koje je F. Ferenc zabilježio u trpanjskom rječniku vjerojatno je već zastarjelo jer u svojim terenskim bilješkama imam samo varijante *Uskrs* i *Uskrsnuće*.

Sudeći po ovdje prikupljenom korpusu riječ *Uskrs* u čakavaca manje je česta od riječi *Vazam* makar se u crkvenim kalendarima i tisku te općenito u crkvenim krugovima daje prednost imenu *Uskrs*. Pismene potvrde pokazuju da se ova dva imena od starine rabe zajedno pa je tako riječ *Uskrs* zabilježena npr. u Vitezovićevu, Belinu i Belostenčevu rječniku (ARj 82,877).

6. O čakavskim nazivima Bijele ili 2. uskrsne nedjelje imam podatke samo iz ozaljskoga, orlečkoga i saljskoga govora: *Slobodnâ nedilja* (i *Bêla* n.) (Oz 492); *Mâli Vezên* (Or 392, 313) i *Otâva* (Or 313, 392); *Mâli Uskřs* (Sa). Ime *Bijela nedjelja* (u ovom slučaju *Bêla nedilja*) je kalk latinskoga naziva *Dominica in albis*, a dobila je ime po jednom starom kršćanskom običaju. Novokrštenioci (koji su se krstili u uskrsnoj noći u bijelim haljinama) morali su nositi te haljine još tjedan dana pa su ih mogli skinuti tek u nedjelju poslije Uskrsa. Odatle toj nedjelji ime *bijela*. Ime je uobičajeno više u kalendarima i crkvenoj službenoj uporabi nego u razgovornom jeziku. Drugo, paralelno ime u ozaljskom govoru glasi *Slobodnâ nedilja*, a njegovo porijeklo nije mi poznato.

Sintagma *Mâli Vezên* iz orlečkog govora dosta je česta kao i sintagma *Mâli Uskřs* iz saljskoga govora (za koju ARj donosi potvrde od 18. stoljeća)²³

²¹ Vidi: ARj, sv. 83, str. 239. i Mažuranić, str. 1523.

²² Vidi: J. Šetka, str. 329.

²³ Vidi: ARj, sv. 26, str. 419.

jer je kod Slavena uobičajeno nazivati blagdane *malima* ili *velikima*.²⁴ Sasvim je drugi slučaj s leksičkom varijantom *Otāva*. To je zapravo latinska riječ *oc-tava* u značenju *osmina*, najvjerojatnije preuzeta preko talijanskoga *ottava*. Budući da se radi o blagdanu koji dolazi osmi dan poslije Uskrsa (osmina Uskrsa) može se zvati i *Otava*. Riječ *otava* nije zabilježena u Akademijinu Rječniku u ovom značenju pa vjerojatno nije često u upotrebi kad za nju nema potvrde.

7. Prema korpusu kojim raspoložem blagdan *Spasovo* čakavci nazivaju na slijedeće načine: *Spāsova* f (Bri 36)²⁵ *Križi* m pl (Ž 192); *Križi* i *Spāsovo* (Oz 493); *Sēnsa* f (Sv) te *Uzašāšt'e* (Sa). Ime *Spasovo* potječe iz crkvenoslavenskih liturgijskih knjiga. Imenica nastala transfiguracijom pridjeva u brinjskom je govoru ženskoga roda kao što je uobičajeno u čakavskom narječju²⁶ dok je u ozaljskom govoru to ime srednjega roda što je rezultat trajnog utjecaja nečakavskih govora.²⁷

Ime *Sēnsa* iz sviračkoga govora vrlo se lako može dovesti u vezu s latinskim imenom *Ascensio*, a u čakavskom je usvojen zahvaljujući mletačkom imenu koje također glasi *Sensa*. U nas je, koliko je poznato, prvi put zabilježeno u Statusu kastavskom iz 1490. godine (ARJ 62,849). P. Skok donosi podatak da se u Smokvici na Korčuli govori *Sēnsa*²⁸, a bilo bi interesantno istražiti u kojim se sve mjesnim govorima još danas zadržalo to ime. Prema latinskom imenu *Ascensio D. N. Jesu Christi* u nas je napravljen kalk *Uzašāšće Gospodina našega Isusa Krista* ili kraće *Uzašāšće Gospodinovo*, ali to ime, uobičajeno u kalendarima, nije često u govornoj praksi (jedino imam potvrdu da se tako govori u Salima). Budući da se u kalendarima uvijek paralelno pojavljuje i ime *Spasovo* koje je kraće, ono sve više uzima prvenstvo u svakodnevnom govoru. Tako se može pretpostaviti da će u ozaljskom govoru ime *Križi*, koje se rabi usporedno sa imenom *Spāsovo*, s vremenom ustuknuti i potpuno ustupiti mjesto ovom drugom imenu. U žirjanskom govoru, koji je izoliraniji od vanjskih utjecaja, riječ *Križi* vjerojatno će se duže zadržati. Ime *Križi* za svetkovinu Uzašāšća Gospodinova treba razlikovati od imena *Križevo* za svetkovinu Uzvišenja sv. Križa.²⁹ U Finka-Pavešićevu brinjskom rječniku zabilježen je i ovaj blagdan, opet u ženskom rodu: *Križeva* f (str. 29) kao i blagdan *Spasova*.

8. Za čakavsko ime blagdana koji se slavi u spomen silaska Duha Svetoga na Kristove učenike imam ove potvrde: *Dūsi*, g. *Dūho(v)*, m pl (Ž 188); *Dūsi*, g. *Duhōv*, m pl (Vr 51); *Duhi* m pl (GH 375); *Dūhovi* (LB 192, Or 236, Sa, Sv, Oz 493), *Dūhovo* (Oz 493) i *Trjāki* (Oz 493) i *Dūhove* (Sa). Primjeri

²⁴ Vidi: Valentin Putanec, *Refleksi starodalmatoromanskog pridjeva SANC-TUS u onomastici obalne Hrvatske*, Slovo, 1963/13, str. 167, bilješka 105.

²⁵ Kratica *Bri* označava da je riječ uzeta iz Finka-Pavešićeva rječnika o govoru Brinja i okolice u kojemu nisu naznačene precizne geografske odrednice uz natuknicu pa se stoga ova kratica ne odnosi isključivo na brinjski mjesni govor.

²⁶ Vidi: V. Putanec, *Pavao Vitezović (1652—1713) kao onomastičar*, Rasprave Instituta za jezik JAZU, knj. 1, str. 52.

²⁷ Vidi: Težak (1985), str. 494.

²⁸ Vidi: Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. 3, Zagreb, 1973, str. 220.

²⁹ Vidi: J. Šetka, str. 140. i ARJ, sv. 22, str. 591.

pokazuju da se ime toga blagdana najčešće ostvaruje kao plural imenice *duh* bilo u dugom ili u kratkom obliku, a može ga se susresti na širokom području od Cresa pa s jedne strane prema jugu do sjeverodalmatinskih i srednjodalmatinskih otoka, a s druge strane prema sjeveru sve do Ozlja, a također i u Gradišću. Začuđuje što je samo jedan imenički oblik nastao transfiguracijom posvojnog pridjeva, a i taj nije s tipično čakavskoga terena, nego iz Ozlja, pa je realiziran u srednjem rodu (*Duhovo*). Bilo bi za očekivati da će se naći barem po koji takav oblik u ženskom rodu. Ti su oblici ženskog roda nazočni na ovom tlu stoljećima pa potvrdu o njihovom postojanju imamo već kod pisaca čakavaca iz 16-oga stoljeća (ARJ 8,887). Naravno, ako takvog imena nema u korpusu kojim raspolazem, ne znači da ga uopće nema. J. Šetka, npr. donosi informaciju da se ime *Duhova f* može čuti i danas u Istri (str. 73). Također spominje još neka imena za blagdan *Duhova* kojih nema u danom korpusu, a za ime *Rusaja* kaže da je iz Blata na Korčuli (str. 264), dakle sa čakavskoga terena.

U ozaljskom govoru imamo i ime *Trjáki*. Ta je riječ izvedena od *Trojaki* u značenju 'trojstvo', a veže se uz blagdan *Duha* zato što se na taj blagdan, uz spomen silaska *Duha Svetoga*, znalo slaviti i Presveto Trojstvo koje inače ima svoj poseban blagdan. Stoga Belostenec i Jambrešić označuju u svojim rječnicima varijante *Trojaci* (*Trojaki*) kao imena dvaju blagdana: *Duhova* i Presvetog Trojstva.³⁰ Danas se u crkvenim kalendarima i općenito u crkvenoj literaturi bilježe za ovaj blagdan dva imena: *Duhovi* i *Pedesetnica* (jer se blagdan slavi pedeset dana poslije Uskrsa). To se posljednje ime vjerojatno bilježi po uzoru na pravoslavni kalendar, ali se ne rabi u govornoj praksi.

9. Za ime blagdana Presvetoga Trojstva imam svega šest potvrda: *Troistvô* (Vr 220); *Trojstvô* (LB 1259, Oz 493); *Troïca f* (Vr 220) i *Trojïca f* (LD 1259, Sa). Poimeničeni oblik *trojica* P. Skok izvodi iz grč. riječi *triada*, a imenicu *trojstvo* iz lat. riječi *trinitas* koja je istog značenja.³¹ U svim je čakavskim primjerima akcenat zadržan na sufiksu.

10. Za blagdan koji se slavi u čast Tijela Kristova također imamo samo šest potvrda: *Bôžji blaydan* (Ž 186); *Bôžji dôn* (Sv); *Bôžji dâ* (Sa); *Têlova* (Or 376); *Têlovo* (Oz 493) i *Korôsânte* (T). Za ovaj je blagdan općenito najproširenije ime *Tijelovo* (prema lat. *Corpus Domini*) sa svim svojim varijantama. Iz prethodno navedenih primjera vidi se da se *Telova* kao tipično čakavski oblik poimeničenog pridjeva ostvaruje u orlečkom govoru, u ženskom rodu, dok se u ozaljskom govoru gubi ta tipična čakavska karakteristika pa se transfigurirani pridjev realizira u srednjem rodu (*Têlovo*). P. Skok navodi da potvrde o realizaciji oblikâ za sva tri roda ovog poimeničenog pridjeva kao naziva blagdana imamo već od 16. stoljeća. Smatra da je ime *Tijelovo* nastalo prevođenjem novonjemačkog izraza *Frohnleichnam(sfest)* (str. 468). Ime *Božji blag(dan)* kakvo ovdje imamo u žirjanskom i sviračkom govoru također je dosta često, i u katolika uvijek označava blagdan Tijela Kristova. Inače se to ime susreće i u pravoslavaca ali u sasvim drugom značenju. Ovdje to ime znači 'drugi dan Božića' (jer se Božić u Pravoslavnoj crkvi slavi

³⁰ isto: str. 316.

³¹ Vidi: P. Skok, str. 500.

dva dana). Trpanjsko je ime *Koròsānte* talijanizam. Nastalo je od izraza *corpo santo*, a to opet od latinskog *corpus sanctum* (u značenju 'sveto tijelo'). Za dosta prošireno ime ovog blagdana *Brašánčevo* nemam potvrde u čakavskim govorima.

Navedeni primjeri sa čakavskoga terena ukazuju na činjenicu da u pučkom govoru prevladavaju imena blagdana koja se odnose na neke običaje vezane uz te blagdane (npr. *Vodokršće*, *Cvitnica*, *Macicna nedilja*, *Bela nedilja*). S druge strane, u službenoj crkvenoj upotrebi, imena blagdana obično dolaze od samog otajstva koje se blagdanom slavi (npr. *Bogojavljenje*, *Nedjelja Muke Gospodinove*). Međutim, kada je riječ o velikim blagdanima kao što su Božić, Uskrs, Duhovi i Tijelovo, nema ovog antagonizma jer su i pučka imena u takvim slučajevima također prvenstveno vezana uz otajstva koja se taj dan slave. Takva je situacija uobičajena i općenito u odnosu crkveno ime : pučko ime, a primjeri iz čakavskih govora uklapaju se u tu shemu.

KRATICE

ARj	Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Izd. JAZU
Bru	Rječnik bruškoga govora
C	Der čakavische Dialekt der Stadt Cres (Cherso)
GH	Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch
Hr	Hrašće
Km	Kamanj
Og	Ogulin
Or	The Čakavian Dialect of Orlec on the Island of Cres
Ri	Ribnik
Sa	Sali
Su	Govor otoka Suska
Sv	Svirče
T	Trpanj
Vr	Rječnik govora otoka Vrgade
Ž	Govor otoka Žirja

Summary

ON SOME ČAKAVIAN HOLIDAY NAMES

The article considers a variety of names of 10 holidays devoted to Jesus (Christmas, Epiphany, Palm Sunday, Good Friday, Easter, Low Sunday, Ascension-day, Whitsunday, Trinity, Corpus Christi) in about 20 different čakavian local dialects. An emphasis is put on the explanation of the creation of the names, and some specific dialectal characteristics mirrored in them are pointed out. The relationship between the folk names and the official church names is discussed as well.